

Pr Liisa-Ly Pakosta
Justiits- ja Digiministeerium
info@justdigi.ee

Teie 02.05.2025 nr 8-1/3965-1

Meie 23.05.2025 nr 6-3/25-375-2

**Arvamus karistusseadustiku muutmise
ja sellest tulenevate teiste seaduste
muutmise seaduse (muudatused seoses
ennetähtaegse vabanemise,
kriminaalhoolduse ja oportuuniteediga)
eel nõule**

Lugupeetud justiits- ja digiminister

Täna võimaluse eest esitada arvamus karistusseadustiku muutmise ja sellest tulenevate teiste seaduste muutmise seaduse (muudatused seoses ennetähtaegse vabanemise, kriminaalhoolduse ja oportuuniteediga) eel nõule.

Eel nõuga tutvumise järgselt laekus kohtu esimehele arvmusi Harju Maakohtu kohtunikelt. Arvamustes toodud arvamused ja tähelepanekud on alljärgnevad.

Seadusandja plaan ajakohastada tingimisi enne tähtaega vabanemise (TEV) regulatsiooni on tervitatav. Muudatuste eesmärgiks on tõsta õigusselgust, tagada õigussüsteemi efektiivsem toimimine ning vähendada koormust kohtutele juhtumites, kus ennetähtaegne vabastamine võiks toimuda selgete eelduste täitumisel. Samuti on loogiline, et riik otsib võimalusi süsteemsemaks lähenemiseks kinnipeetavate taasühiskonnastamisel ja riskide maandamisel.

Probleemseks ning kaalumist vajavaks võib samas pidada asjaolu, et muudatuse kohaselt otsustab vabastamise faktiliselt vangla või prokuratuur, mitte kohus. See lähenemine vähendab kohtuliku kontrolli olulisust ja võib viia subjektiivsete hinnangute põhjal tehtavate otsusteni. Vangla hinnang kinnipeetava vabastamise otstarbekuse kohta võib sõltuda isiku üldisest käitumismuljest, mitte tegelikust ohust ühiskonnale. See loob ohu, et meeldivalt käituv, ent

ohtlik isik vabastatakse, samas kui vähem meeldiv, kuid tegelikult väheohtlik inimene jäetakse kinni. Selline praktika kahjustab õiguskindlust ja võrdsuse põhimõtet.

Eelnõus ei ole selgelt määratletud, milliste objektiivsete kriteeriumite alusel vangla või prokuratuur saavad otsustada vabastamise peatamise üle. Selline määramatus loob aluse meelevaldseks ja ebaühtlaseks kohtlemiseks. Praegune praktika näitab, et prokuratuur ei täida sisulist kontrolli vangla ettepanekute üle, vaid pigem vormistab need automaatselt. Prokuratuuril puudub nendes küsimustes iseseisev seisukoht ning see on tihedalt seotud vangla hinnangutega, mis veelgi suurendab ohtu, et otsused ei ole piisavalt kaalutletud ega sõltumatud.

Samuti ei taga uus kord automaatse vabastamise võrdset rakendamist kõikide kinnipeetavate suhtes. Kui vabastamise küsimuses kehtivad erandid, mille otsustamine on vangla ja prokuratuuri käes, on alust arvata, et süsteem ei toimi kõigi suhtes ühetaoliselt. See loob soodsa pinnase manipuleerimiseks ja ebavõrdseks kohtlemiseks, mida tuleb vältida. Senises praktikas on esinenud juhtumeid, kus vangla on toetanud tingimisi enne tähtaega vabastamist ka siis, kui isikul puudus kindel elukoht, tal oli rohkelt distsiplinaarkaristusi ja vabastamise põhitingimused ei olnud täidetud. Seega ei saa pidada vangla hinnanguid alati usaldusväärseks ja objektiivseks, mis omakorda seab kahtluse alla muudatuse õiguspärasuse ja toimivuse.

Et tagada õiglane ja läbipaistev vangistuspoliitika, võiks kaaluda ettepanekut vabastada kõik kinnipeetavad automaatselt seaduses ettenähtud karistuse osa kandmise järel, ilma erisuste ja eranditeta. Samas muutub sellisel juhul muutub küsitavaks vajadus lühimenetluse järele, millega karistust vähendatakse 1/3 võrra enne vangistuse määramist – tekiks olukord, kus karistust vähendatakse justkui topelt.

Samuti avaldati arvamust, et kinnipeetavate käitumise reguleerimiseks tuleb rohkem kasutada selgeid ja rangeid distsiplinaarkaristusi vanglasiseselt. Kui kinnipeetav rikub korduvate rikkumistega vanglareegleid, tuleks talle määrata reaalne karistus (nt kartser), mis annaks selge signaali käitumise vajalikkusest. Selline lähenemine on aus ja välistab võimaluse, et vabastamise üle otsustatakse sisuliselt käitumise põhjal ilma objektiivse aluskontrollita.

Mis puudutab eelnõus sisalduvaid kriminaalhoolduse korraldust puudutavaid muudatusi, siis nende ettepanekutega ollakse täielikult nõus.

Lugupidamisega

(allkirjastatud digitaalselt)
Liina Naaber-Kivisoo
kohtu esimees